

Analýza struktury prvků vytvářejících provozní, finanční a další složky výsledku ekonomické činnosti za období podle US GAAP a IAS / IFRS

*Dana Kovanicová**

1. Úvod

Výsledovka, syntetizující výsledky ekonomických aktivit podniku za účetní období, začala být vnímána jako jeden z nejdůležitějších účetních výkazů podniku zejména od počátku 60. let minulého století, a to díky nebývalému zájmu investorů, věřitelů, managementu a dalších zainteresovaných stran. Investoři považují informace o minulém zisku podniku za nadějný příznak jeho budoucí výkonnosti, za nejlepší indikátor budoucích dividend a tržní ceny akcií. Věřitelé zkoumají výsledovku svého dlužníka, aby získali názor na jeho schopnost generovat v budoucnu peněžní prostředky potřebné ke splacení závazků.

Management se musí zabývat výsledovkou už z prostého faktu, že tento výkaz je středem zájmu jeho investorů a věřitelů a dalších externích uživatelů. K tomuto argumentu přibyl mnohem silnější: v r. 2002 – jako reakce na falšování účetních výkazů – byl v USA přijat zákon, který ukládá manažerům společností podléhajících dohledu SEC¹ povinnost podepsat účetní závěrku své firmy a tím stvrdit, že každá skutečnost a každé číslo v jejich výroční zprávě je pravdivé. Za podvodné jednání budou manažeři trestně stíháni. Management využívá výsledovku i pro vlastní potřeby – jako nástroj měření efektivnosti a účinnosti zejména v té oblasti, jež představuje výrobu a prodej výrobků/služeb, či nákup a prodej zboží.

Měřením zisku se zabývá řada současných účetních teorií. Všeobecně jej definují ve vztahu k takovým událostem, které během účetního období vedou ke vzniku a rozpoznání některého z těchto prvků: **výnos** (revenue); **náklad** (expense); **přírůstek (nárůst, vzestup) hodnoty** (gain), vyjádřitelný též jako „zhodnocení, přínos, zisk“; **úbytek (redukce, pokles) hodnoty** (loss), vyjádřitelný též jako „újma, ztráta“.

Obsahová bohatost termínů, jimiž se v americké teorii i praxi vyjadřuje výkonnost/výnosnost podnikové činnosti i její komponenty, vedla již na počátku 50. let minulého století ke snaze některé základní termíny přesněji definovat. Výsledek tohoto úsilí nacházíme v několika číslech bulletinu věnovanému účetní terminologii (*Accounting Terminology Bulletins – ATB*), a to zejména v následujících:

* Prof. Ing. Dana Kovanicová, CSc., je profesorkou na Katedře finančního účetnictví Fakulty financí a účetnictví Vysoké školy ekonomické v Praze.

1 Tato povinnost se dotýká 947 společností, které podléhají regulaci Komise pro cenné papíry a burzy (SEC). Poprvé tak manažeři těchto firem museli učinit do 14. září 2002.

ATB 1 – Review and Resume (r. 1952–53), kde v odst. 28 předmluvy se mj. objasňují takové pojmy jako je: výsledovka, zisk aj.²;

ATB 2 – Proceeds, Revenue, Income, Profit and Earnings³ (r. 1954–55);

ATB 4 – Cost, Expense and Loss⁴ (r. 1956–57).

Pro stanovení základních komponentů výsledovky a jejich vykazování mají zásadní význam dva z mnoha dokumentů vydaných Výborem pro účetní pravidla (*Accounting Principles Board – APB*) a publikovaných jako její názor (odtud název dokumentů – *APB opinions*). Těmito dokumenty jsou:

*APB 9 – Vykazování výsledků operací*⁵ (z r. 1966), který vymezuje: (1) obsah čistého zisku, (2) mimořádné položky a zacházení s nimi, (3) úpravy předchozích období a (4) formáty výsledovky.⁶ Na *APB 9* navazuje později vydaný stejnojmenný dokument, a to tím, že jej rozšiřuje a zpřesňuje; je jím

APB 30 – Vykazování výsledků operací (z r. 1973). Ten stanovuje přesnější kritéria pro mimořádné položky (extraordinary items), určuje, jak zobrazit případy pozbytí segmentu (ukončované operace – discontinued operations), vymezuje neobvyklé/zvláštní položky (unusual items) a málo frekventované, vzácné/řídce se vyskytující položky (infrequently items) a stanovuje požadavky na zveřejnění.⁷

V r. 1983 vydává *FASB* soubor šesti dokumentů,⁸ jež představují koncepční rámec finančního výkaznictví. Pro výsledovku jsou neoprávněné zejména dva:

SFAC 6 – Základní prvky účetních výkazů podniku,⁹ který definuje mj. základní prvky (komponenty) výsledovky,

SFAC 5 – Rozpoznávání a oceňování v účetních výkazech podniku,¹⁰ který je návodem, kdy a jak uznávat (v účetnictví zobrazovat a vykazovat) transakce, události a okolnosti¹¹ a jak je oceňovat.

2 Zejména pojmy: Income Statement, Income, Profit, Earned Surplus.

3 Jednoznačný překlad pojmů je obtížný, protože se používají mnohdy jako synonyma. Definují a vysvětlují se zde pojmy: výtěžky, výnosy, příjmy, zisk, výdělky.

4 Vymezuje se zde obsah pojmů: výdaje, náklady, přírůstky/úbytky hodnoty.

5 *APB 9 – Reporting the Results of Operations*. Vyhláška svým názvem nespécifikuje, o jaký typ činností se jedná. Ostatně přesné vymezení toho, co se rozumí provozními a neprovozními operacemi a jaký je vztah neprovozních operací k hlavním výdělečným činnostem nenalezneme v žádné vyhlášce,

6 *K APB 9* byla v r. 1971 vydána neoficiální interpretace *AIN-APB 9*, která se zabývá problémem, zda úbytky hodnoty z pohledávek způsobených podnikem bankrotujícími dlužníky jsou mimořádnými položkami či nikoli. Interpretace vyjadřuje názor, že nemají být za mimořádné položky považovány.

7 *K APB 30* byla v témže roce vydána interpretace *AIN – APB 30*, která upřesňuje, kdy je položka segmentem a kdy mimořádnou položkou; k objasnění této problematiky uvádí celou řadu příkladů.

8 *SFAC* (Statement of Financial Accounting Concepts) 1 až 6. Později (v r. 2000) byl vydán *SFAC 7*, jež uvádí obecná východiska pro použití oceňování na bázi budoucího cash flow a na bázi současné hodnoty.

9 Elements of Financial Statements of Business Enterprises.

10 Recognition and Measurement in Financial Statements of Enterprises.

11 Transakce, události, okolnosti (transactions, events, circumstances): tyto pojmy slouží k popsání příčin změn v aktivech, závazcích a vlastním kapitálu. *Událostmi* i se rozumí příhody, jež jsou z hlediska podniku relevantní. Člení se na externí (vznikají interakcí podniku s okolím) a interní (např. spotřeba materiálu ve výrobě). *Transakcemi* se označují specifické případy externích událostí – zejména takové, které představují směnu nějaké hodnoty (budoucího ekonomického prospěchu) mezi dvěma (nebo více) entitami. *Okolnostmi* se rozumí poměry (podmínky), které jsou spojeny s nějakou událostí, jež může vytvářet náhlé a neočekávané situace.

Požadavek externích uživatelů znát celkovou výkonnost podniku, nejen tu, která se zobrazuje prostřednictvím výsledovky, vedl (v r. 1997) k vydání standardu.

FAS 130 – Vykazování úplného (souhrnného, celkového) výsledku hospodaření.¹² Ten uvádí: definici tohoto ukazatele, jeho komponenty a klasifikaci, způsoby vyloučení duplicit při jeho vykazování (reklasifikační úpravy), formáty výkazu o úplném výsledku hospodaření a možnosti jeho kombinace s jinými výkazy.

Uvedené dokumenty nelze chápat jako vyčerpávající – vždyť stavební kameny výsledovky (výnosy, náklady, přírůstky hodnoty a úbytky hodnoty) jsou důsledkem „nakládání“ s aktivy a závazky podniku. Avšak představují zásadní prameny pro následující část, která se orientuje na klíčové otázky vykazování a zveřejňování *výsledovky a úplného zisku/ztráty* (úplného výsledku hospodaření) za účetní období.

Mnohé otázky, které jsou pro výsledovku zásadní či které s ní úzce souvisejí, se tudíž probírají na jiných místech této publikace (jako jsou např.: kritéria uznání tržeb, odpisy, snížení hodnoty aktiv, daně ze zisku, důsledky změn v účetních pravidlech, opravy chyb, zisk na akcii aj.) či jsou natolik specifické, že jsou mimo rámec této publikace.

2. Definice prvků výsledovky a kritéria jejich vykazování

Definice účetního zisku vyžaduje jasná kritéria, která napomohou kvalifikovanému účetnímu rozpoznat, které ekonomické události patří do sféry položek zahrnovaných do výsledku hospodaření. Tato kritéria jsou vymezena v koncepčním rámci, a to ve SFAC 5. Koncepčnímu rámci je věnována úvodní kapitola této publikace; na tomto místě proto tuto problematiku jen připomeneme, a to z pohledu výsledovky.

SFAC 5 identifikuje čtyři kritéria:

- *Definovatelnost*: Aby byla položka rozpoznána, musí splnit jednu z definic některého z prvků výsledovky, resp. úplného výsledku hospodaření, tj. definici výnosu (revenue), nákladu (expense), přírůstku hodnoty (gain), úbytku hodnoty (loss).¹³
- *Ocenitelnost (měřitelnost)*: Položka musí mít relevantní vlastnost, jež může být kvantifikována v peněžní jednotce, a to s dostatečnou spolehlivostí.
- *Relevance (závažnost, důležitost, významnost)*: Položka je významná, jestliže informace o ní má schopnost ovlivnit rozhodování investorů, věřitelů a ostatních uživatelů.
- *Spolehlivost*: Položka je spolehlivá, jestliže informace o ní je důvěryhodná, ověřitelná a nestranná.

Prvky výkonnosti podniku pocházející z hlavních, základních výdělečných činností podniku, definuje SFAC 6 takto:

Výnosy (revenues) jsou zvýšením aktiv nebo snížením závazků, pocházejícím z dodávek výrobků/zboží, z poskytování služeb nebo z jiných činností představujících hlavní výdělečné činnosti podniku (odst. 78). Charakteristiky výnosů zahrnují (odst. 79):

- *vyvrcholení (dokončení) výdělečného procesu,*

¹² FAS 130 – Reporting Comprehensive Income (jednotný překlad pojmu není dosud u nás ustálen).

¹³ Tyto pojmy jsou vysvětleny později.

- *skutečný nebo očekávaný přítok peněz vyplývající z hlavních operací,*
- *brutto vykazování přítoků.*

Realizační koncept¹⁴ určuje, že výnos je uznán pouze tehdy, jestliže (a) výtěžný proces je dokončen nebo téměř dokončen, (b) výnos je prokázán existencí směnné transakce, která již nastala. Avšak směnná transakce se chápe v širším smyslu, než jak vyplývá z právního konceptu prodeje.¹⁵

Náklady (expenses) jsou snížením aktiv nebo zvýšením závazků během období, vyplývajícím z dodávek výrobků/zboží, z poskytování služeb nebo z jiných činností představujících hlavní výtěžné činnosti podniku (odst. 80).

Charakteristiky nákladů zahrnují (odst. 81):

- oběti potřebné k uskutečnění výtěžkového procesu,*
- skutečné nebo očekávané peněžní odtoky vyplývající z hlavních operací,*
- brutto vykazování odtoků.*

SFAC 6 dále definuje další dva prvky charakteru výnosů a nákladů, které však nepocházejí z hlavní výtěžné činnosti podniku. Pro ně má specifické výrazy „gains“ (ve smyslu přírůstek/vzestup hodnoty) a „losses“ (ve smyslu úbytek/pokles hodnoty). Pro nedostatek české účetní terminologie se v české odborné literatuře překládají tyto výrazy většinou jako „zisky“ a „ztráty“. Abychom se vyhnuli zmatkům, které sebou nutně přináší používání těchto českých pojmů pro významově a obsahově naprosto odlišné položky, po bohaté diskusi směřující k dosažení konsensu jsme se rozhodli opustit zavedený překlad termínů, využít významově bohatosti anglických výrazů a pro gains zvolit označení „přírůstky hodnoty“, pro losses zvolit označení „úbytky hodnoty“. Tyto dva prvky definuje SFAC 6 v odst. 82 a 83 takto:

Přírůstky hodnoty (gains) jsou zvýšením vlastního kapitálu vyplývajícím z okrajových (periferních) transakcí entity, vyjma výnosů (revenues) a vkladů vlastníků.

Úbytky hodnoty (losses) jsou snížením vlastního kapitálu vyplývajícím z okrajových (periferních) transakcí entity, vyjma nákladů (expenses) a rozdělení vlastníků.

Již na tomto místě je nezbytné upozornit, že uvedené dva prvky se nevyskytují pouze ve výsledovce, ale i ve specifické položce vlastního kapitálu, označované jako „akumulovaná druhá složka úplného výsledku hospodaření“¹⁶ (viz dále).

Oba uvedené prvky mají následující charakteristiky (odst. 84–86):

- vyplývají z okrajových, vedlejších transakcí a okolností, jež mohou být mimo rámec jejich ovlivnitelnosti, kontroly podnikem (ve smyslu jejich ovládnutí, řízení),*
- mohou být klasifikovány jako provozní (operating) a neprovozní (nonoperating) nebo podle jejich původu (příčiny).*

¹⁴ *Realizační princip /koncept* (realization principle), nazývaný též „*princip rozpoznávání výnosů*“ (revenue recognition principle).

¹⁵ Blíže k tomu viz kap. 4 – Uznání tržeb.

¹⁶ Accumulated other comprehensive income.

Podle SFAC 5 je uznání a vykázání přírůstků a úbytků hodnoty založeno na těchto principech:

- Přírůstky hodnoty nezřídka pocházejí z transakcí a jiných událostí, které se netýkají „výdělečného procesu“; tudíž – z hlediska jejich uznání a vykázání – je mnohem podstatnější to, že byly uskutečněny, než to, že byly „vydělány“.
- Úbytky hodnoty jsou uznány, jestliže je evidentní, že budoucí ekonomické užítky dříve uznaného aktiva jsou sníženy nebo eliminovány, nebo, že dříve vzniklé závazky nejsou spojeny s odpovídajícím ekonomickým prospěchem. Hlavní rozdíl mezi náklady a úbytky hodnoty je skutečnost, že náklady vyplývají z pokračujících hlavních operací, zatímco úbytky hodnoty vyplývají z okrajových transakcí, které mohou být mimo možnost podniku je kontrolovat (ovládat, řídit).

3. Základní komponenty výsledovky

Výsledovka má prezentovat významné složky čistého zisku tak, aby její uživatelé mohli odhadnout kvalitu výkonnosti podniku a na základě analýzy výsledků normálních operací podniku predikovat jeho budoucí peněžní toky.

APB 30 požaduje, aby byly separátně zveřejněny takové položky jako jsou: mimořádné položky, úpravy předchozích období, ukončované operace a kumulativní vliv účetních změn, a to jako čisté (snížené o daň ze zisku), a aby byly vykázány až za výsledkem z pokračujících operací. Z těchto požadavků vyplývá nejhrubší struktura výsledovky (a tím i čistého zisku/ztráty za účetní období). Základními komponenty výsledovky jsou:

- výsledek z pokračujících činností,¹⁷ v rámci něhož je žádoucí oddělit položky související s opakujícími se základními výdělečnými činnostmi podniku od jeho okrajových, periferních operací,
- výsledek z ukončovaných činností,
- mimořádné položky (po zdanění),
- souhrnný vliv změn v účetních pravidlech (po zdanění),
- čistý zisk/ztráta za období,
- zisk na kmenovou akcii.

K jednotlivým komponentům výsledovky podrobněji.

3.1. Výsledek z pokračujících činností

Tato sekce sumarizuje výnosy (revenues) a náklady (expenses) vyplývající z pokračujících *hlavních (ústředních) činností a z pokračujících podstatných (vedlejších) činností/operací podniku*,¹⁸ a to na principu *přřazování nákladů výnosům* (matching principle). Ten požaduje, aby veškeré náklady, jejichž původ pochází z generování (uznání) výnosů, byly vykázány v témže účetním období jako tyto výnosy. Uplatňování tohoto principu je třeba posuzovat v souvislosti s třemi (vše prostupujícími) pravidly, jimiž jsou:

¹⁷ Income from continuing operations.

¹⁸ Ongoing major or central operations (SFAC 6, odst. 79).

- a) spojování příčiny a důsledku, tj. relativně jednoduchá (či proveditelná) identifikace nákladů s výnosy, které jejich vznik zapříčinily;
- b) systematická a racionální (logická) alokace;
- c) okamžité vykázání (tj. vykázání v období vzniku).

Klasickým příkladem spojování příčiny a důsledku je spotřeba materiálu a přímých mezd, vynaložených v procesu výroby či provádění služeb. Tato spotřeba, původně zahrnutá *do zásob vlastní výroby*¹⁹ jako náklad na jejich výrobu (cost),²⁰ se stává nákladem výsledovky (expense) v položce „náklady prodaných výrobků/služeb“ v době, kdy je výrobek/služba prodán a výnos z prodeje uznán a vykázán. Ještě názornější je příklad nákupu a prodeje zboží.

Některé náklady/výdaje na pořízení aktiv (costs) jsou těsněji spojeny s určitým účetním obdobím. Při absenci vztahu příčiny a důsledku jsou tato aktiva přiřazována k účetním obdobím (v nichž se promítl prospěch z aktiv) na systematické a racionální bázi. Tento způsob vykazování nákladů vyžaduje odhad očekávané délky užítka aktiva a určení vztahu mezi užítkem a nákladem, jež přísluší danému období. Typickým příkladem jsou odpisy dlouhodobých hmotných a nehmotných aktiv.

Všechny ostatní náklady/výdaje (costs) se stávají součástí nákladů výsledovky (expenses) ovlivňujících výši zisku/ztráty v období, kdy vznikly („okamžité“ vykázání). Ty mohou zahrnovat takové náklady/výdaje, u nichž nelze určit míru budoucího prospěchu, dále náklady, které byly vykázány v dřívějších obdobích jako aktiva, ale která již nemají žádný budoucí prospěch, a konečně všechny ostatní složky správních (administrativních) a všeobecných nákladů, pro něž nelze stanovit nějaký logický způsob alokace.

Obecný postup přiřazování nákladů/výdajů (costs) je tento: náklady (costs) se zásadně přiřazují souvisejícím výnosům. Teprve pak nastupuje metoda jejich systematického a racionálního přiřazování. Nelze-li ani tuto metodu použít, jsou vykázány ve výsledovce v období, kdy vznikly.

Transakce a události, které jsou příčinou vzniku výnosů (revenues), nabývají nejrozmanitějších forem a jsou nazývány nejrůznějšími názvy – jako např. dodávky, **prodeje**, poplatky, odměny, úroky, dividendy, autorské honoráře, tantiémy, nájemné aj. – v závislosti na typu operací a způsobu, jakým jsou výnosy vykázány. A obdobně aktiva, jež se zvýšila v souvislosti s výnosy, nabývají různých podob; mohou to být peníze, různá práva uplatňovaná vůči zákazníkům nebo klientům, získané zboží či služby aj.

19 Výsledovka je ve všech dokumentech US GAAP (včetně koncepčního rámce) objasňována a prezentována výhradně na bázi jediné klasifikace – v členění nákladů *podle funkce*. I když někteří autoři z toho vyvozují, že alternativní postup se nepřipouští, praxe s tím není plně ve shodě. Lze se – i když zcela výjimečně – setkat i s výsledovkou vyhotovovanou na bázi klasifikace nákladů podle druhu (tímto způsobem vykazovala např. společnost Continental Airlines). Zjevně se ale jedná o společnosti poskytující služby, u nichž neexistuje nedokončená výroba ani skladované dokončené výkony. Protože zde nedochází k věcné neshodě mezi provozními výnosy a náklady, nepřichází v úvahu použití položky „změna stavu zásob vlastní činnosti.“.

20 Náklad / výdaj (cost): Oběť podstoupená podnikem při jeho ekonomických aktivitách – taková, jíž se podnik něčeho vzdává, aby mohl něco nabýt (a uchovat), spotřebovat, vyrobit či vyměnit. Na základě *nákladového principu* (cost principle) se k nabývaným aktivům a službám (pořízeným externě i ve vlastní režii) nejdříve přiřadí částka protihodnoty (vyjádřená v peněžních jednotkách), jež byla obětována za jejich získání. Tato oběť může představovat úbytek peněžních prostředků, nepeněžních aktiv či vznik závazku. Při nabytí nákupem nabývá celková částka oběti charakteru *pořizovacích nákladů* (cost of purchase), při výrobě ve vlastní režii nabývá charakteru *výrobních nákladů* (production costs). Jakmile je proces s aktivem/službou definitivně ukončen (např. při prodeji), tyto náklady (costs) spolu s pozbyvaným aktivem/službou „vyhasínají“ a stávají náklady vykázány ve výsledovce (expenses).

Výsledek z pokračujících činností ovšem zahrnuje nejen výnosy a náklady pocházející z hlavních (základních, a tedy primárních) činností, ale i výnosy/náklady pocházející z pokračujících podstatných ekonomických činností, tj. z vedlejších (sekundárních) činností, jakož i přírůstky/úbytky hodnoty z jiných transakcí, událostí a okolností – takových, které ani nereprezentují hlavní činnosti (a nejsou tudíž výnosem/nákladem), ani nesouvisejí s vklady/výběry vlastníků.

US GAAP nepředepisují, v jaké struktuře má být vykázán výsledek z pokračujících činností. Z jejich požadavků na vykazování a zveřejňování vyplývají tyto hlavní sekce výsledovky (jež bývají dále členěny na podpoložky a poté agregovány do mezisoučtů prezentujících dílčí ukazatele):

Hlavní (primární) výdělečné činnosti (Operating Section):

- Výnosy z prodeje (tržby)
- Náklady prodaných výrobků / služeb / zboží
- Hrubá marže z „primárních“ (hlavních, základních) činností podniku
- (Ostatní) provozní náklady
- Provozní výsledek

Vedlejší (sekundární) činnosti (Non-Operating Section):

- Přírůstky a úbytky hodnoty
- Jiné výnosy a jiné náklady (tj. takové, které souvisejí s pokračujícími vedlejšími, „sekundárními“ podnikovými činnostmi)
- Neobvyklé nebo řídké se vyskytující položky
- Výsledek před zdaněním (EBT)
- Daně ze zisku z pokračujících činností
Výsledek z pokračujících činností (tj. výsledek před: mimořádnými položkami, kumulativním vlivem změn v účetních pravidlech a ukončováním operacemi).

3.1.1 Tržby za účetní období (sales/revenues)

Jsou to uznané výnosy vyplývající z dodání výrobků, zboží či z poskytnutí služeb (či z jiné činnosti považované za hlavní, základní činnost podniku). Protože se požadují informace o čistých tržbách, za položkou „hrubé tržby“ se na samostatných řádcích uvádějí údaje o položkách snižujících tržby (jako jsou slevy, vratky, záruky apod.)

3.1.2 Náklady na prodané výrobky/zboží/služby (cost of goods²¹ sold)²²

U podniku obchodujícího se zbožím vyjadřuje tato položka náklady (costs, tj. pořizovací náklady/výdaje) zboží prodaného během účetního období. Čistá tržba se přičítá k počátečnímu stavu, čímž se získá údaj o celkových pořizovacích nákladech/výdajích zboží na skladě (schopného prodeje). Odečtením konečného stavu zásoby od této částky se zjistí položka výsledovky „náklady na prodané zboží“.

21 Angl. „goods“ znamená zastřešující výraz jak pro zásoby vlastní výroby, které podnik prodává (výrobek, služba), tak pro zboží, které podnik nakupuje a prodává.

22 Ve výročních zprávách se lze setkat s mnoha synonymy, jako: cost of sales; cost of revenues aj.

Podnik vyrábějící výrobky či poskytující služby zjišťuje náklady na prodané výrobky/služby složitěji.²³ Každá ekonomická oběť (cost) spojená se zásobami vlastní výroby se nejprve aktivuje do zásob. Teprve při jejich prodeji se zásoba (výrobek či poskytnutá služba) uvede ve výsledovce jako náklad (expense), a to v položce *náklady na prodané výrobky/služby*, v ocenění jejich výrobními náklady (production costs).

Ty zahrnují:

- a) přímý materiál (spotřebu materiálů, které se stávají součástí produktu a jsou k němu přímo přiřaditelné),
- b) přímé mzdy (náklady na práci, kterou dělníci provádějí na produktu a kterou lze prakticky a hospodárně k jednotce produktu přímo přiřadit),
- c) výrobní režii,²⁴ což je rozmanitý soubor nákladů vztahujících se k výrobě produktu, které však nelze prakticky nebo hospodárně přiřadit k jednotce produkce.²⁵ Přiřazování výrobní režie k produktu obvykle vyžaduje rozlišit tuto položku na část *variabilní* (nezávislou na objemu produkce) a na *část fixní*. Ačkoli US GAAP neuvádějí výčet těchto položek, v praxi existuje přehled položek,²⁶ které se všeobecně považují za součást ocenění vnitropodnikových zásob.

V praxi bývá někdy obtížné rozhodnout, která ekonomická oběť má být aktivována do zásob jako součást jejich ocenění (cost) a vázána v nich do doby jejich prodeje, a která má být považována za náklad období (expense). Tohoto problému je si vědom bulletin²⁷ ARB 43, když připouští, že pojmy *pořizovací náklady* (jako báze ocenění nakupovaných zásob) a *výrobní náklady* (jako báze pro ocenění zásob vlastní výroby) vyvolávají řadu problémů. Ve zvýšené míře to platí pro oceňování nedokončené výroby a hotových výrobků, a to z důvodů nejrozmanitějších výrobních podmínek, které vyvolávají specifické problémy alokace nákladů. Podnik proto má povinnost k této položce poskytnout doplňující informace formou komentáře.

Rozdíl mezi položkami *tržby* (za výrobky/služby/zboží) a *náklady na prodané výrobky/služby/zboží* představuje hrubou marži.

3.1.3. Ostatní provozní náklady (operating expenses)

Tato komponenta výsledovky zahrnuje rovněž náklady (expenses), které vznikly proto, aby mohl být uskutečněn prodej (aby bylo dosaženo tržeb). Reprezentuje tudíž hlavní, opakující se náklady spojené se základními, hlavními výdělečnými činnostmi. ale jiné než ty, které jsou zahrnuty v položce *náklady na prodané výrobky/služby/zboží*.

APB 43 požaduje vykazování této komponenty ve dvou složkách:

- a) **správní náklady** (general and administrative expenses), jako jsou platy a bonusy vedení podniku, platy administrativních pracovníků, odpisy zařízení správních útvarů, te-

²³ Tato problematika souvisí s širší problematikou zásob vlastní výroby; viz též část pojednávající o zásobách.

²⁴ Indirect manufacturing costs; manufacturing overhead.

²⁵ Správní náklady (administrative and general expenses) se zahrnují plně do nákladů období (expenses) vyjma případů, kdy jsou prokazatelně spojené s výrobou a stávají se tudíž součástí ocenění zásob vlastní výroby.

²⁶ Viz např. Mládek, R.: *Světové účetnictví – US GAAP*. 2. vyd., Praha Linde, 2002, s. 135.

²⁷ Accounting Research Bulletins (ARB) 43 – Restatement and Revision of Accounting Research Bulletins, kap. 4, odst. 5.

lefon, poštovné, profesní (účetní, auditorské, právní aj.) služby, cestovné reprezentace a školení, výzkum a vývoj, marketing apod.,

- b) **odbytové²⁸ náklady** (selling expenses),²⁹ jako jsou platy a provize prodejců, platy ostatních pracovníků v oblasti prodeje, reklama, odpisy nábytku a zařízení odbytových oddělení, zásobování skladů výrobků, dodací náklady apod.

Položkou, která zasluhuje komentář, jsou náklady na **výzkum a vývoj** prováděný podnikem. V APB 43 je výzkum a vývoj zahrnut do výčtu položek, jež mohou tvořit obsah správních nákladů.

Výzkum a vývoj prováděný podnikem je upraven standardem *SFAS 2 – Účetnictví o nákladech na výzkum a vývoj*,³⁰ který: (a) uvádí činnosti, jež lze považovat za výzkum a vývoj a dále činnosti, které naopak za výzkum a vývoj považovat nelze; (b) vymezuje složky nákladů přiřazované výzkumu a vývoji; (c) určuje způsob jejich účetního zobrazení a (d) stanovuje požadavky na jejich zveřejnění.

Na tomto místě³¹ je třeba zodpovědět zejména dvě otázky: zda se náklady (costs) vynaložené na interní výzkum a vývoj aktivují, nebo zda se zahrnují do nákladů období (expenses), a dále, které náklady tvoří součást ocenění výzkumu a vývoje. SFAS 2 stanoví, že náklady vynaložené během období na výzkum a vývoj se zahrnou do nákladů období, vyjma případů, kdy lze u výzkumu nebo vývoje prokazatelně určit budoucí prospěch.

SFAS 2 požaduje, aby byly náklady na výzkum a vývoj zveřejněny, ale nepožaduje výslovně jejich separátní vykazování ve výsledovce. Přesto podniky obvykle uvádějí tuto položku na samostatném řádku výsledovky (za odbytovými náklady). S obdobnou praxí se lze setkat i v případě **marketingu**.³²

3.1.4. Přírůstky hodnoty a úbytky hodnoty (gains and losses)

Tato komponenta výsledovky vyjadřuje důsledky změn v hodnotě aktiv a závazků, avšak důsledky takových změn, které mají charakter vedlejších (periferních, okrajových) transakcí a událostí. I když nejsou součástí hlavních výdělečných činností, jsou nicméně běžné a opakují se zpravidla v každém účetním období. Uvádí se proto ve výsledovce spolu s normálními, opakujícími se výnosy a náklady hlavních výdělečných činností. Vznik těchto položek podnik mnohdy nemůže svým rozhodnutím ovlivnit (nad událostmi tohoto typu nemá často kontrolu).

Jsou-li složky této komponenty podstatné, vykazují se odděleně a měly by být uvedeny „nad“ výsledkem z pokračujících operací před zdaněním. Příkladem může být snížení hodnoty zásob a pohledávek, vlivy změn směnných kurzů, změny v ocenění některých finančních investic aj. Mohou být členěny na provozní a neprovozní nebo je lze klasifikovat podle jejich původu (příčiny). Rozpoznání těchto položek mohou napomoci (mimo již uvede-ných charakteristik) tyto rysy:

28 Výstižnější termín je „prodejní náklady“. Protože však české účetnictví použilo blízký výraz – náklady prodeje – pro náklady na prodané výrobky/služby/zboží, zůstali jsme u tradičně používaného termínu.

29 Již bylo konstatováno, že správný náklad může být ve výjimečných případech alokovan do ocenění zásob vlastní výroby. Naproti tomu odbytové náklady jsou vždy v plném rozsahu zahrnovány do nákladů období.

30 Accounting for Research and Development Costs.

31 O výzkumu a vývoji se pojednává zevrubněji na jiném místě této publikace, a to v rámci dlouhodobých nehmotných aktiv.

32 Pro marketing (a reklamu) US GAAP neurčují žádná specifická pravidla. Tím spíše se musí podnik prokázat opodstatněnost nákladů zahrnutých do této položky.

- Přírůstky hodnoty jsou často výsledkem transakcí a jiných událostí, které se (na rozdíl od výnosů) *netýkají žádného výdělečného procesu*.
- Úbytky hodnoty jsou často rozpoznány, jestliže se stalo zřejmým, že budoucí ekonomický prospěch dříve rozpoznávaných aktiv se snížil nebo zanikl nebo že dříve vzniklému závazku neodpovídá s ním spojená výše ekonomického prospěchu.

3.1.5. Jiné výnosy a náklady (*other revenues and expenses*)

Toto označení se užívá pro případy výnosů a nákladů, které nemají vztah k hlavním výdělečným činnostem. Patří sem zejména: úroky, nájemné, dividendy, autorské honoráře a částky související s prodejem určitých aktiv.

3.1.6. Neobvyklé nebo řídké se vyskytující položky (*unusual or infrequent items*)

Jedná se o přírůstky a úbytky hodnoty, které jsou charakterizovány buď jako neobvyklé (spojené s něčím, co se obvykle neděje), nebo jen jako nepravidelné (co se stává, ale nikoli v každém období),³³ ale nikdy ne jako obojí současně.³⁴ Uvádějí se jako separátní komponenta výsledku z pokračujících činností. APB 30 (odst. 20 – 21 a odst. 26) charakterizuje tyto položky následovně:

- a) *Neobvyklá podstata*: události nebo transakce, které se vyznačují vysokým stupněm abnormality a které nemají žádný nebo jen nepatrný vztah k běžným a typickým činnostem podniku, a to s ohledem na prostředí, v němž podnik působí.

Tudíž: při rozhodování o tom, zda je určitá aktivita podniku normální, běžná, typická (či nikoli) je nezbytné vycházet ze specifických charakteristik podniku, jako je zejména odvětví/obor podnikání, rozsah činnosti podniku a jeho provozní politiky. Primární je ale okolní prostředí, do něhož je podnik „zasazen“, jako je geografická lokalita, způsob a rozsah státní regulace. Všechny tyto (a mnohé další) charakteristiky předurčují, zda je daná operace významně odlišná od běžných aktivit podniku, a tedy zda je abnormální. A tak zatímco pro jeden podnik je určitá operace svojí podstatou neobvyklá, pro jiný podnik je zcela běžná. Neobvyklá operace není dána tím, že je mimo rámec kontroly (ovládání) podnikovým managementem.

- b) *Řídký výskyt*: událost nebo transakce takové povahy, která neopravňuje k domněnce, že se bude v dohledné době opakovat; při tom se bere v úvahu prostředí, v němž podnik působí. Z toho vyplývá, že u jednoho podniku bude tatáž operace vykazovat rysy abnormality, zatímco u jiného podniku to bude běžná operace. Pro odhad pravděpodobnosti opakování u daného podniku je důležitý minulý výskyt události nebo transakce.

Neobvyklé a řídké se vyskytující položky mají být vykázány jako samostatná komponenta výsledku z pokračujících činností. Podstata a finanční dopady každé takové události nebo transakce mají být zveřejněny buď přímo ve výsledovce nebo (alternativně) v poznámkách (příloze) k výkazu. Přírůstky a úbytky hodnoty podobné povahy lze agregovat, pokud nejsou jednotlivě významné.

33 Příklad neobvyklosti: podnik provádí restrukturalizaci. Příklad nepravidelnosti: odpis části neprodejných zásob; přehodnocení goodwillu.

34 Pokud by položka byla neobvyklá a zároveň i nepravidelná, splňovala by charakteristiky mimořádné položky.

3.1.7. Daně ze zisku

Tato sekce vyjadřuje výši celkového daňového nákladu vztahující se k pokračujícím činnostem.

3.2 Výsledek z ukončovaných/ukončených činností

Ukončované/ukončené³⁵ činnosti jsou operace s komponentou (organizační jednotkou, složkou) podniku, která je prodána (disposed of by sale), opuštěna (disposed of by abandonment), vyměněna za obdobně přínosné aktivum (exchange for similar productive asset) nebo předána akcionářům (distributed to owners in a spinoff), nebo která je ještě činná, ale je předmětem formálního plánu pozbytí.

Pro účetní zobrazení jsou relevantní dvě data:

- a) *Datum rozhodnutí o pozbytí* (measurement date of a disposal): je to den, kdy management, který je kompetentní k provedení této akce, učiní toto rozhodnutí závazným tím, že je zahrne do formálního plánu pozbytí. Plán by měl obsahovat minimálně: identifikaci hlavních aktiv určených k pozbytí, předpokládaný způsob pozbytí, období potřebná pro dokončení pozbytí, odhadovaný výsledek operací za období mezi datem rozhodnutí o pozbytí a datem pozbytí, odhadnutý konečný výtěžek z pozbytí a v případě prodeje aktivní program nalezení vhodného kupce.
- b) *Datum pozbytí* (disposal date): datum ukončení pozbytí.

Výsledek z ukončovaných/ukončených činností se vykáže odděleně od výsledku z pokračujících činností a uvede se jako samostatná sekce výsledovky před mimořádnými položkami a kumulativním dopadem změn v účetních pravidlech (pokud tyto položky v podniku existují). Tato sekce sestává ze dvou částí, jimiž jsou:

- *Přírůstek/úbytek hodnoty z operací*: tato složka je uvedena pouze tehdy, jestliže rozhodnutí o ukončení činnosti dané komponenty bylo učiněno po začátku fiskálního roku, za něž se účetní závěrka sestavuje. Zahrnuje dobu mezi počátkem roku (beginning of year) a rozhodnutím o ukončení činnosti dané komponenty (measurement date).
- *Přírůstek/úbytek hodnoty z pozbytí*. Tato složka sestává ze dvou prvků:
 - a) přírůstek, resp. úbytek hodnoty z operací provedených v *mezidobí* mezi datem rozhodnutí o pozbytí (measurement date) a datem pozbytí (disposal date),
 - b) přírůstek, resp. úbytek hodnoty z *pozbytí* komponenty podniku.

Tedy: jakmile bylo rozhodnuto o ukončení činnosti určité komponenty, musí být výsledek z této komponenty vyčleněn z normálních, opakujících se činností a od té doby musí být operace s touto komponentou vykazovány v samostatné sekci až do doby dokončení pozbytí komponenty.

3.3. Mimořádné položky

Pokud je některá událost současně jak neobvyklá, tak řídké se vyskytující, pak je (podle APB 30, odst. 30) klasifikována jako mimořádná položka. Typickými mimořádnými událostmi jsou „zásahy vyšší moci“ (jako jsou záplavy, požáry, vichřice apod.) a činy vlády (znárodnění, válka apod.).

³⁵ Výsledovka zobrazuje jak činnosti, které jsou v účetním období ukončované, ale u nichž proces není ještě ukončen, tak činnosti již ukončené. Tuto oblast nově upravuje SFAS 144 (z r. 2001).

Avšak: některé specifické vyhlášky požadují, aby se určité případy vykazaly vždy jako mimořádné, i když nesplňují současně obě dvě kritéria.³⁶

Naopak jako mimořádné by se za normálních okolností³⁷ neměly vykazovat tyto přírůstky a úbytky hodnoty (APB 30, odst. 23):

- Snížení hodnoty nebo odpis pohledávek, zásob či pronajatého zařízení jiným; alokace dříve aktivovaného výzkumu a vývoje (či jiných nehmotných aktiv) do nákladů období.
- Přírůstky/úbytky hodnoty ze změny směnných kursů nebo z převodu cizích měn, včetně operací, které souvisejí s devalvací nebo revalvací.
- Přírůstky/úbytky hodnoty z pozbytí podnikového segmentu.
- Ostatní přírůstky/úbytky hodnoty z prodeje nebo zastavení užívání pozemků, budov a zařízení.
- Důsledky stávek, včetně těch, které jsou namířeny proti konkurenci a hlavním dodavatelům.
- Zvýšení časového rozlišení typu předjímaných (akruálních) položek, tj. příjmů příštích období a výdajů příštích období, a to u dlouhodobých smluv.

Pokud jde o vykazování, mimořádné položky se ve výsledovce oddělují od výsledku z běžných operací a uvádějí se (po daňovém dopadu) separátně v samostatné sekci výsledovky, a to za výsledkem z ukončených, resp. ukončovaných činností a před kumulativním vlivem změn v účetních politikách (pokud ovšem poslední dvě položky v podniku existují). Za každou položku ústící do přírůstky hodnoty nebo úbytku hodnoty musí být zveřejněna její podstata, vliv na daně a vliv na ukazatele zisku na akcii.

3.4. Souhrnný vliv změn v účetních pravidlech/metodách

Za normálních okolností je účetní závěrka sestavena za předpokladu, že jednou přijaté účetní pravidlo pro zobrazení určité události a transakce se nebude měnit. Tento předpoklad může být porušen pouze tehdy, jestliže podnik prokáže, že je nutné dát přednost jinému, alternativně povolenému účetnímu pravidlu. Změna v účetním pravidlu je tedy důsledkem skutečnosti, že podnik zvolil v daném účetním období jiné pravidlo US GAAP, než jaké používal pro účely vykazování dříve. Výraz „účetní pravidla“ nezahrnuje pouze tato pravidla a praxi, ale rovněž metody jejich aplikace.³⁸

Změny v účetních pravidlech (jakož i ostatní typy účetních změn, o nichž se souhrnně pojednává na jiném místě této publikace) upravuje APB 20.³⁹ Změny v účetních pravidlech mohou být četné a různorodé. Jako příklad lze uvést změnu v určování ceny zásob

36 Jedná se zejména o tyto případy přírůstků resp. úbytků hodnoty (podle povahy operace): z předčasného zániku dluhu (SFAS 4); z pozbytí významné části aktiv nebo odděleného segmentu dříve separátní společnosti (APB 16); z odpisu provozních práv silničních dopravců (SFAS 44); z restrukturalizace problémového závazku u dlužníka z důvodu jeho platební neschopnosti (SFAS 15); z investora podílu na mimořádné položce podniku, do něhož investoval (APB 8), jestliže investor konsoliduje ekvivalencí (equity method).

37 Vyhláška připouští, že v ojedinělých případech (jejichž příklady uvádí) by mohly být tyto operace považovány za mimořádné položky.

38 Srozumitelnější by bylo hovořit o změnách účetních metod, ale z důvodů dodržení shody s překladem IAS zůstáváme u změn v „účetních pravidlech“.

39 Termín „účetní změna“ (accounting change) připisuje APB 20 třem typům změn: (a) změně v účetním pravidlu, (b) změně v účetním odhadu, (c) změně ve vykazující entitě. (Z toho vyplývá, že opravy chyb vzniklé v minulých obdobích a zjištěné v běžném období se nepovažují za účetní změny).

z FIFO na vážený aritmetický průměr nebo zásadní, všeobecnou změnu metody odpisování majetku (např. přechod ze zrychleného odpisování dlouhodobých aktiv na lineární odpis). Za změny promítající se do položky výsledovky „souhrnný vliv změn v účetních pravidlech“ se nepovažují změny v odhadech, opravy chyb vzniklé v minulých obdobích a zjištěné v běžném období, ani změny ve vykazující entitě.

Jestliže došlo v daném období ke změně účetního pravidla, její důsledky se za normálních okolností zobrazí výsledkově, **metodou běžného období**. Existují však zvláštní situace, jež vyžadují zpětné přepracování. Takovými specifickými případy jsou:

- změna z metody LIFO na jakoukoli jinou metodu oceňování zásob,
- změna v účtování dlouhodobých zakázek,
- změna z metody (nebo na metodu) plných nákladů (full cost) při účtování průzkumu nerostných surovin v odvětví těžby,
- jakákoli změna u podniků, které poprvé publikují účetní výkazy za účelem emitování akcií, registrace cenných papírů nebo za účelem fúze,
- změny, jež jsou důsledkem nově vydaných vyhlášek.⁴⁰

Nejdříve je však nutno vypočítat **částku souhrnného vlivu změny** nově přijímaného pravidla, jež se má vykázat ve výsledovce. Je nutno zjistit, jaký by byl počáteční stav nerozděleného zisku v běžném období (v němž se začíná aplikovat nové pravidlo), kdyby bylo toto nové pravidlo aplikováno zpětně ve všech předchozích obdobích, jichž se týká.

Postup výpočtu je následující: pro všechna předchozí období (v nichž se používalo dosavadní účetní pravidlo) se provede propočet, jaký výsledek hospodaření by v nich byl (hypoteticky) vykázán, kdyby se již tehdy uplatnilo nově přijaté účetní pravidlo. Za každé takové období se porovná vykázaný a hypotetický výsledek, vypočte se rozdíl mezi nimi a součet těchto rozdílů za předchozí období představuje částku souhrnného vlivu změny účetního pravidla. Tato částka se vykáže v čistém zisku běžného období, a to prostřednictvím samostatné položky *Souhrnný vliv změn v účetních pravidlech* (po dopadu všech položek závislých na výši zisku). Tato položka se ve výsledovce uvádí mezi *mimořádnými položkami a čistým ziskem/ztrátou za období, bez povinnosti přepracovat údaje* vykazované v předchozích obdobích.⁴¹ V témže období musí být zveřejněna podstata této změny a musí být managementem firmy ospravedlněna, včetně uvedení „pro forma“ informací o vlivu změn na minulé účetní závěrky.

Z postupu je patrné, že výsledek za běžné období je vypočten již na bázi nově přijatého účetního pravidla.

3.5. Zisk na kmenovou akcii

Společnosti, které vydaly kmenové akcie nebo potenciální kmenové akcie,⁴² s nimiž se obchoduje na veřejném trhu, mají povinnost zveřejnit ve výsledovce informace o ukazatelích zisku na akcii. Tyto informace se hojně využívají k vyčíslení ceny akcie, k prognóze budoucích výdělků podniku a k odhadu jeho schopnosti vyplácet dividendy. Tyto ukazatele

40 Většina vyhlášek obsahuje též pokyny, jak změny promítnout do účetního výkaznictví.

41 U některých typů změn v účetních pravidlech se nepřipouští vykázání jejich souhrnného vlivu ve výsledovce, ale požaduje se přepracování vykazovaných údajů předchozích účetních závěrek. Tyto specifické typy změn (jichž je celkem pět) uvádí SFAS 16 a APB 20. Jako příklad lze uvést změnu z LIFO na jakoukoli jinou metodu ocenění zásob či změnu metody pro dlouhodobé zakázky.

42 Jako jsou opce, záruky, konvertibilní cenné papíry aj.

jsou všeobecně konstruovány jako poměr zisku/ztráty (čítatel) k počtu kmenových akcií v oběhu (jmenovatel).

Metodiku výpočtu ukazatelů zisku na akcii upravuje SFAS 128 – Zisk na akcii (Earnings per Share). Ten rozeznává dvě podoby: **základní zisk na akcii** (basic earnings per share) a **zředěný zisk na akcii** (diluted earnings per share). Zatímco *základní zisk na akcii* vypovídá o minulosti (vztahuje se k vykazovanému období), *zředěný zisk na akcii* vypovídá o očekávatelném stavu. Dává totiž odpověď na otázku, jakého zisku na akcii by ve vykazovaném období bylo dosaženo, kdyby byly veškeré potenciální kmenové akcie v tomto období přeměněny na kmenové akcie.

Uvedené dvě podoby ukazatelů zisku na akcii mohou nabývat různých variant v závislosti na tom, z jaké sekce výsledovky se do čitatele dosadí výsledek hospodaření (zisk/ztráta).

Společnosti s jednoduchou kapitálovou strukturou (vydávající jen kmenové akcie) mají povinnost uvádět *základní zisk na akcii* vztažený jednak *k pokračujícím činnostem*, jednak *k celkovému výsledku za období* (k čistému zisku/ztrátě za účetní období, tj. k „net income“).

Všechny ostatní společnosti uvádějí v této sekci oba ukazatele: *základní zisk na akcii* i *zředěný zisk na akcii*, oba ukazatele vztažené jednak *k pokračujícím činnostem*, jednak *k celkovému výsledku za období*. Základní a zředěné ukazatele příslušející zbývajícím třem sekcím výsledovky (ukončovaným činnostem, mimořádným položkám a souhrnnému vlivu změn v účetních pravidlech) mohou být zveřejněny buď přímo na řádcích výsledovky nebo v poznámkách k ní.⁴³

4. Formáty výsledovky

Tak jako pro rozvahu, ani pro výsledovku nepředepisují US GAAP pevnou formu. Podnik musí ve výsledovce uvést veškeré podstatné položky na samostatných řádcích a významné položky vysvětlit v komentáři (v poznámkách) k výkazům. Nicméně: praxe zavedla dva formáty, jež jsou všeobecně akceptovány a pro něž platí naprosto shodná pravidla: jednostupňovou výsledovku (single-step income statement) a vícetupňovou výsledovku (multi-step income statement).⁴⁴

4.1. Jednostupňová výsledovka

Je strukturována do dvou základních bloků: do bloku nákladů a bloku výnosů. Čistý zisk / ztráta za období se zjistí jednoduše, jedním krokem,⁴⁵ a to odečtením úhrnu nákladů (včetně daní ze zisku) od úhrnu výnosů. Každý z bloků je pochopitelně dále strukturován, aby bylo dosaženo shody s požadavky US GAAP. Následuje ilustrační ukázka jednostupňové výsledovky.⁴⁶

V konkrétních případech se struktura čistého zisku / ztráty bude odvíjet od toho, zda v podniku existují ukončované činnosti, mimořádné položky a změny v účetních pravidlech.

43 Uvádění ukazatelů „na akcii“ z výsledku ukončených, resp. ukončovaných činností a z výsledku mimořádných položek je nepovinné, protože jejich výpočet vyžaduje jen jednoduchou aritmetiku.

44 Nejedná se o plný a zjednodušený rozsah výsledovky, jak jej známe z českých účetních předpisů.

45 Angl. „single – step“; odtud název tohoto formátu výsledovky.

46 Pramen: *GAAP 97. Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles*. New York, John Wiley & Sons, s. 74. (Pozn.: nejedná se o předepsaný formát, jen o přiblížení podstaty věci.)

ABC, akciová společnost – Výsledovka za rok končící 31. 12. 200X

Výnosy:		
Tržby (čisté)	\$ XXX	
Zisk z prodeje zařízení	XXX	
Výnosové úroky	XXX	
Dividendy	XXX	\$ XXX
Náklady:		
Náklady na prodané výrobky/služby/zboží	\$ XXX	
Správní náklady	XXX	
Odbytové náklady	XXX	
Nákladové úroky	XXX	XXX
<i>Zisk/ztráta před neobvyklými a řídkými položkami a daněmi</i>		XXX
Neobvyklé a řídké položky:		
Ztráta/újma z prodeje zařízení		XXX
<i>Zisk/ztráta před zdaněním</i>		XXX
Daně ze zisku		XXX
Čistý zisk / ztráta (čistý výsledek hospodaření za období)		XXX
Zisk na akcii		\$ XXX

4.2. Vícetupňová výsledovka

Mnozí účetní znalci jsou toho názoru, že externí uživatelé mohou být ve svém úsudku oklamáni, jestliže se ve výsledovce kombinují operace související jak s hlavními výdělečnými činnostmi, tak s ostatními aktivitami podniku⁴⁷, jak je tomu u předchozího formátu. Ve vícetupňové výsledovce jsou odděleny provozní výnosy a náklady od neprovozních položek, takže se vykáží hlubší informace o pokračujících hlavních i sekundárních činnostech podniku.

Vícetupňový formát výsledovky „parceluje“ položky výnosů a nákladů do dílčích komponent čistého zisku tak, aby byly zjevné jejich vzájemné vztahy a aby bylo možno získat významné mezisoučty, reprezentující postupné etapy výpočtu čistého zisku/ztráty. Takovými mezisoučty jsou obvykle:

- Hrubá marže neboli hrubý zisk/ztráta (gross profit / margin), tj. rozdíl mezi čistými tržbami a náklady na prodané výrobky/služby/zboží.
- Provozní výsledek (operating income), tj. hrubá marže minus provozní náklady.
- Výsledek z operací před zdaněním (income from operations before income taxes), tj. provozní výsledek plus ostatní položky výnosů minus ostatní položky nákladů.
- Čistý výsledek (čistý zisk/ztráta – net income), tj. výsledek z operací před zdaněním minus daně ze zisku. Pouze tato finální položka může být podle US GAAP označována jako „čistý zisk/ztráta“. Používání výrazu „čistý“ u předchozích mezisoučtů je chybné.

⁴⁷ V originálu: operating and non-operating activities.

Výzkum prováděný v r. 1998 dospěl k závěru,⁴⁸ že z celkového počtu 600 zkoumaných společností převážná část (432) používá formát víceúrovňové výsledovky.

5. Úplný výsledek (hospodaření)

5.1. Vymezení

GAAP požadují, aby určité transakce povahy výnosů, nákladů, přírůstků a úbytků hodnoty byly zaúčtovány a vykázány jako přímé zvýšení či snížení vlastního kapitálu, aniž prošly výsledovkou. Externí uživatelé i manažeři podniku se ale zajímají o *celkovou výkonnost* podniku daného účetního období – o úplný (souhrnný, celkový)⁴⁹ výsledek hospodaření (comprehensive income). Koncepční rámec (SFAC 5, odst. 13) proto požaduje, aby plná sada účetních výkazů podniku za období zahrnovala kromě: (a) finanční pozice na konci období, (b) čistého zisku/ztráty za období, (c) peněžních toků za období a (d) vkladů a výběrů vlastníků během období, rovněž (e) informace o úhrnu nevlastnických změn ve vlastním kapitálu za dané období – tedy o *“úplném výsledku hospodaření”* za období (o úplném zisku/ztrátě za období).

Definice a zdůvodnění potřeby vykazovat *úplný* výsledek hospodaření za účetní období jsou zakotveny v koncepčním rámci, a to ve SFAC 5 (z r. 1983) a SFAC 6 (z r. 1985). Zásady vykazování jsou pak podrobně rozpracovány standardem SFAS 130 (z r. 1997).

Uvedené prameny definují úplný výsledek hospodaření jako *celkovou změnu ve vlastním kapitálu podniku během období, vyplývající z transakcí a jiných událostí a okolností, kromě těch, které působí změny ve vlastním kapitálu v důsledku operací s vlastníky podniku (jako jsou kapitálové vklady vlastníků či rozdělení⁵⁰ vlastníkům).*

Úplný výsledek hospodaření (comprehensive income) sestává **ze dvou složek**, jimiž jsou:

- a) čistý výsledek, tj. čistý zisk/ztráta za období (net income) zjištěný ve výsledovce,
- b) druhá (další, zbývající) složka úplného výsledku (other comprehensive income), vykázaná přímo v rozvaze (ve vlastním kapitálu) a zahrnující nerealizované přírůstky hodnoty a nerealizované úbytky hodnoty, které – v souladu se současnými požadavky GAAP – nejsou zahrnovány do výsledovky.

Podle současných standardů zahrnuje tato složka několik položek:

- Úpravy vyplývající z převodu účetních výkazů vyhotovených v cizí měně (jež je funkční měnou podniku) do měny vykazování při použití metody současného kurzu (current rate method).
- Nerealizované přírůstky a úbytky hodnoty vyplývající z transakcí s cizí měnou, které jsou určeny k zajištění (hedges) čisté investice v zahraniční entitě.
- Nerealizované přírůstky a úbytky hodnoty z mezipodnikových transakcí s cizí měnou, jež jsou dlouhodobé investiční povahy (neplánuje se ani se neočekává vypořádání

48 Pramen: TRANSACC – Transnational Accounting. Second Edition, Volume 3. Ed. by Dieter Ordelheide and KPMG. Palgrave Publishers Ltd 2001, s. 2912.

49 Česká terminologie není sjednocena. V dalším textu se používá výraz *úplný* výsledek jako protiklad *neúplného* výsledku, zjištěného ve výsledovce.

50 Rozdělení (distribuce) části vlastního kapitálu vlastníkům se běžně uskutečňuje zejména formou přiznání dividend.

v dohledné budoucnosti), jestliže strany transakce jsou konsolidované nebo jestliže ve svých podnikových účetních výkazech používají ocenění na bázi ekvivalence.

- Důsledky změn v reálné hodnotě derivátů, které jsou klasifikovány jako zajišťovací instrumenty peněžních toků.
- Čistý úbytek hodnoty rozpoznáný jako dodatečný penzijní závazek, který dosud nebyl rozpoznán v rámci úprav minimálních závazků z titulu důchodového připojištění zaměstnanců.
- Nerealizované přírůstky a úbytky hodnoty cenných papírů klasifikovaných jako realizovatelné, jakož i zvýšení či snížení reálné hodnoty těchto investic, jestliže u nich bylo dříve rozpoznáno snížení hodnoty.
- Nerealizované přírůstky a úbytky hodnoty vyplývající z převodu dluhových cenných papírů z kategorie “držených do splatnosti” do kategorie “realizovatelných”.

Pozn.: Jestliže SFAS 130 používá pojmy “úplný výsledek” (comprehensive income) a “druhá složka úplného výsledku” (other comprehensive income), neznamená to, že požaduje, aby podnik ve své účetní závěrce používal právě tyto termíny. Nadto: uvedené pojmy jsou nesystémové: zavádí-li vyhláška pojem “druhá složka...” měla by logicky pro čistý zisk používat pojem “první složka ...”, ale vyhláška tento pojem nezavádí.

5.2. Struktura a reklasifikační úpravy úplného výsledku při jeho vykazování

V účetní závěrce mají být vykázány obě složky úplného výsledku. Pokud jde o klasifikaci první složky – *čistého zisku / ztráty za období* zjištěného ve výsledovce, FAS 130 nemění nic na požadavcích jiných standardů na její vykazování. Položky zahrnuté do *druhé složky úplného výsledku* mají být klasifikovány **podle jejich podstaty**. Tak ve shodě s platnými účetními standardy bude druhá složka úplného výsledku nejspíš klasifikována do samostatných položek týkajících se (a) cizí měny, (b) úprav penzijních závazků a (c) nerealizovaných přírůstků/úbytků hodnoty finančních investic reprezentovaných určitou skupinou dluhových a majetkových cenných papírů.

Před vykázáním úplného výsledku je třeba provést úpravy, jež zabrání duplicitnímu zahrnutí některých jeho položek. Některé položky dříve vykazané v druhé složce úplného výsledku (přímo ve vlastním kapitálu) mohou být v některém z následujících období vykázány v první složce (ve výsledovce), jestliže nastaly určité události.

Přepokládejme, že podnik před několika lety nakoupil cenné papíry, zařadil je do dlouhodobých finančních investic jako *cenné papíry realizovatelné* (available for sale) a oceňoval je na bázi reálné hodnoty, která každoročně rostla. Ve vykazovaném období je prodal. Přírůstky hodnoty (gains), které byly u těchto cenných papírů v dřívějších obdobích rozpoznány a tudíž zahrnuty jako **nerealizované přírůstky hodnoty z jejich držby do druhé (rozvahové) složky úplného výsledku**, jsou ve vykazovaném období, v němž dochází k prodeji těchto cenných papírů, zahrnuty (ovšem jen ve skutečně dosažené výši) jako **realizované přírůstky hodnoty** do první složky – *do čistého zisku/ztráty* za období (tedy do výsledovky). Požaduje se tudíž, aby v období, v němž jsou zahrnuty do čistého zisku, byly z druhé (rozvahové) složky úplného výsledku odečteny.⁵¹ Takové úpravy se označují jako **reklasifikační úpravy** (reclassification adjustments).

Podnik provede reklasifikační úpravy pro každou třídu druhé složky úplného výsledku, vyjma úpravy minimálních penzijních závazků. Reklaifikační úpravy může podnik

51 SFAS 130 (odst. 18–21) určuje způsoby reklasifikace údajů a možnosti jejich prezentace.

uvést buď přímo ve výkazu, v němž úplný výsledek prezentuje, nebo v komentáři (v poznámkách) k účetním výkazům.

Následuje ilustrace výpočtu reklasifikačních úprav na příkladu majetkových cenných papírů zařazených jako dlouhodobé cenné papíry realizovatelné. Ilustrace slouží jen jako ukážka; nereprezentuje skutečnou situaci.

5.2.1 Ilustrace reklasifikační úpravy vykazovaného úplného výsledku

a) Ilustrace – zadání⁵²:

Realizovatelné cenné papíry se oceňují reálnou hodnotou. 31. prosince 2000 podnik nakoupil 1 000 ks akcií za \$ 10/ks a klasifikoval je jako dlouhodobé realizovatelné cenné papíry (available for sale). Reálná hodnota 1 akcie činila k 31. 12. 2001 \$ 12, k 31. 12. 2002 \$ 15. Z těchto akcií nebyly deklarovány žádné dividendy. Všechny akcie byly prodány 31. prosince 2002. Daň ze zisku se předpokládá ve výši 30 %.

b) Ilustrace – vypracování (tab. 1 a tab. 2):

Tab. 1: Výpočet přírůstků hodnoty z držby (holding gains) majetkových cenných papírů realizovatelných

	Před zdaněním	Daň ze zisku	Po zdanění
Přírůstky hodnoty rozpoznané v druhé složce úplného výsledku:			
Rok končící 31. Prosince 2001	\$ 2 000	\$ 600	\$ 1 400
Rok končící 31. Prosince 2002	3 000	900	2 100
Celkem přírůstky hodnoty	\$ 5 000	\$ 1 500	\$ 3 500

Tab. 2: Částky vykázané v čistém zisku ve druhé složce úplného výsledku za rok končící 31. 12. 2001 a za rok končící 31. 12. 2002

	2001	2002
<i>Čistý zisk:</i>		
Přírůstek hodnoty z prodeje cenných papírů (CP)		\$ 5 000
Daň ze zisku		-1 500
Čistý přírůstek hodnoty dosažený v čistém zisku		3 500
<i>Druhá složka úplného výsledku:</i>		
Přírůstek hodnoty z držby CP v jednotlivých obdobích	\$ 1 400	2 100
Reklasifikační úprava po zdanění	0	-3 500
Čistý přírůstek/úbytek hodnoty rozpoznáný v druhé složce úplného výsledku	1 400	-1 400
<i>Souhrmný vliv na druhou složku úplného výsledku</i>	\$ 1 400	\$ 1 400

5.3. Variantní formáty vykazování úplného výsledku

Podnik vykáže úplný výsledek a jeho komponenty v účetním výkazu se stejnou důležitostí, jakou dává ostatním účetním výkazům zahrnovaným do účetní závěrky. Specifický formát takového výkazu není stanoven, ale požaduje se, aby v něm podnik uvedl *čistý zisk/ztrátu za období* (net income) jako jednu jeho složku.

52 Roky uvedené v ilustračním příkladu FAS 130 jsou v naší ukázce aktualizovány.

Komponenty druhé složky úplného výsledku (other comprehensive income) a celkový součet mohou být vykázány několika způsoby:

- a) Výkaz se **kombinuje s výsledkovkou**: po vykázání čistého zisku/ztráty za období (ve výsledovce) následují jednotlivé položky druhé (rozvahové) složky úplného výsledku, které byly v intervalu účetního období zobrazeny přímo ve vlastním kapitálu. Tento přístup lze označit jako “řešení jediným výkazem” (ve SFAS 130 označované jako “one-statement approach”). Tento způsob se preferuje.
- b) Sestavuje se **samostatný výkaz** o úplném výsledku hospodaření, kde první položkou je zisk/ztráta za období a pak se pokračuje shodně s předchozí variantou. (jedná se o “řešení dvěma výkazy” (two-statement approach))
- c) Úplný výsledek se prezentuje **ve výkazu o změnách ve vlastním kapitálu**, zahrnujícím informace o příčinách změn ve všech položkách vlastního kapitálu, tedy i o změnách v komponentech *druhé složky úplného výsledku hospodaření*.⁵³ Údaj o první komponentě – o *čistém zisku/ztrátě* za období – je ve výkazu o změnách ve vlastním kapitálu pochopitelně rovněž uveden.

Podnik uvede komponenty druhé složky úplného výsledku buď:

- *po daňovém dopadu* (net of related tax effects), nebo
- *před souvisejícími daňovými dopady*, spolu s jednou částkou agregované daně ze zisku vztažené k úhrnu položek druhé složky úplného výsledku.

Podnik zveřejní částku daně ze zisku příslušející každé komponentě druhé složky úplného výsledku, včetně reklasifikačních úprav, a to buď přímo ve výkazu, v němž jsou tyto komponenty prezentovány, nebo v komentáři (poznámkách) k účetní závěrce.

5.3.1. Ilustrační ukázky formátů výkazů o úplném výsledku

Standard SFAS 130 je doplněn bohatými dodatky, jejichž účelem je ilustrovat možné podoby výkazů o úplném výsledku hospodaření. Z nich uvádíme alespoň ty, které pomohou nejnázorněji objasnit danou problematiku:

- *Řešení jediným výkazem* (tab. 3). Řešení dvěma výkazy (two statement approach) není třeba ilustrovat, neboť spočívá v rozdělení jediného výkazu do dvou oddělených částí, čímž vzniknou dva výkazy. První výkaz končí čistým ziskem/ztrátou za období. Druhý výkaz touto položkou začíná, a za ní pak následují položky druhé složky úplného výsledku.
- *Úplný výsledek jako součást výkazu o změnách ve vlastním kapitálu* (tab. 4).

Protože ani výkaz o změnách ve vlastním kapitálu není co do formátu upraven, vykázání úplného výsledku v rámci tohoto výkazu může nabývat nejrůznějších podob.

Jako ukázkou jsme ze standardu SFAS 130 vybrali jeden z mnoha formátů.

5.4. Vykazování druhé složky úplného výsledku v rozvaze

Úhrn druhé složky úplného výsledku za poslední vykazované období vstupuje do samostatné komponenty vlastního kapitálu, a to tak, že se do ní akumuluje (přičítá se k počátečnímu stavu). Tato komponenta se ve výkazu o finanční pozici (v rozvaze) uvádí

⁵³ Tento přístup se v originálu označuje shodně s názvem výkazu, v rámci něhož se úplný výsledek hospodaření prezentuje: “Statement of changes in equity approach”.

odděleně jak od “retained earnings” (zadržovaných výdělků), jež vyjadřují kumulované zisky/ztráty nerozdělené mimo podnik,⁵⁴ tak od dodatečného kapitálu (paid-in capital).⁵⁵ Je tudíž zcela příhodné takovou komponentu vlastního kapitálu označovat jako akumulovaná druhá složka úplného výsledku hospodaření (accumulated other comprehensive income).

Podnik zveřejní u každé položky této akumulované komponenty její konečný zůstatek, a to buď přímo v rozvaze nebo ve výkazu o změnách ve vlastním kapitálu, případně v poznámkách k výkazům. Klasifikace položek v rámci akumulované druhé složky úplného výsledku musí být shodná s klasifikací používanou pro druhou složku úplného výsledku na jakýchkoli jiných místech téže sady účetních výkazů.

Z více možných variant uvádíme v tab. 5 jednu ilustraci toho, jak je možno vykazovat v rozvaze druhou složku úplného výsledku hospodaření.

Tab. 3: Podnik XY: Výsledovka a úplný výsledek (formát A) za rok končící 31. 12. 200X

Tržby		\$ 140 000
Náklady		-25 000
Jiné přírůstky / úbytky hodnoty		8 000
Zisk z prodeje cenných papírů		2 000
<i>Výsledek z operací před zdaněním</i>		125 000
Daně ze zisku		31 250
<i>Výsledek před mimořádnými položkami a souhrnným vlivem změn v účetních pravidlech</i>		93 750
Mimořádné položky po zdanění		-28 000
<i>Výsledek před souhrnným vlivem změn v účetních pravidlech</i>		65 750
Souhrnný vliv změn v účetních pravidlech po zdanění		-2 500
Čistý zisk		63 250
Druhá složka úplného výsledku po zdanění:		8 000
Úpravy při přeměně cizí měny: (a)		
Nerealizované přírůstky hodnoty z cenných papírů: (b)		
Nerealizované přírůstky hodnoty z držby vzniklé během období	\$ 13 000	
Méně: reklasifikační úpravy přírůstků hodnoty zahrnutých do čistého zisku	-1 500	11 500
Úpravy penzijních závazků na minimální výši (c)		-2 500
Druhá složka úplného výsledku celkem		17 000
ÚPLNÝ VÝSLEDEK ZA ÚČETNÍ OBDOBÍ		\$ 80 250

Poznámky k výkazu:

- (a) Předpokládá se, že nedošlo k žádnému prodeji nebo likvidaci investice v zahraniční entitě.

54 Přeložení pojmu “retained earnings” jako “nerozdělené zisky” je zavádějící. V českém pojetí představuje nerozdělený zisk minulých let pouze část “retained earnings” – tu, část, která nebyla uvnitř podniku rozdělena do účelových fondů. Naproti tomu “retained earnings” zahrnují veškeré podnikem kumulované zisky (již snižené o rozdělení mimo podnik), bez ohledu na to, zda jsou určeny v podniku na určité účely (appropriated) či zda jsou v podniku k volnému použití (un-appropriated). To je důvod, proč zde užívám vhodnější termín: (podnikem) *zadržované výdělky* pro jeho vlastní potřeby .

55 *Dodatečný (doplňkový) kapitál* představuje část vloženého kapitálu nad rámec základního kapitálu. U akciových společností vzniká tato položka především z emisního ážia, ale může vznikat také z transakcí souvisejících s prodejem či zničením vlastních akcií, s přeměnou konvertibilních dluhopisů v akcie aj. V širším pojetí (vzhledem k vymezení komponenty úplného výsledku hospodaření) by sem patřil i darovaný kapitál.

(b) Toto je ilustrace „hrubého uvedení“ (gross display) položky. Alternativně může být užito čisté uvedení (net display), se zveřejněním hrubých částek (přírůstků hodnoty za běžné období a reklasifikačních úprav) v komentáři (v poznámkách) k výkazům.

(c) To ilustruje, že u této položky musí být užito čisté uvedení.

Alternativně mohou být komponenty druhé složky úplného výsledku uvedeny před zdaněním spolu s jednou částkou vyjadřující agregovanou daň ze zisku:

1. Druhá složka úplného výsledku před zdaněním:		
Úpravy při přeměně cizí měny (a)		\$ 10 666
Nerealizované přírůstky hodnoty z cenných papírů: (b)		
Nerealizované přírůstky hodnoty z držby vzniklé během období	\$ 17 333	
Méně: reklasifikační úpravy přírůstků hodnoty zahrnutých do čistého zisku	-2 000	15 333
Úpravy penzijních závazků na minimální výši (c)		-3 333
Celkem druhá složka úplného výsledku před zdaněním		22 666
2. Daňový výdaj vztahující se k položkám druhé složky úplného výsledku		- 5 666
3. Druhá složka úplného výsledku po zdanění celkem		\$ 17 000

Tab. 4: Podnik XY: Výkaz o změnách ve vlastním kapitálu za rok končící 31. 12. 200X

Zadržené výdělků: (a)		
Počáteční stav k 1. Lednu	\$ 88 500	
Čistý zisk za účetní období	63 250	\$ 63 250
Dividendy deklarované na kmenové akcie	- 10 000	
Konečný zůstatek k 31. prosinci	141 750	
Akumulovaná druhá složka úplného výsledku: (b)		
Počáteční stav k 1. lednu	25 000	
Nerealizované přírůstky hodnoty z cenných papírů po reklasifikačních úpravách		11 500
Úpravy při přeměně cizí měny		8 000
Úpravy penzijních závazků na minimální výši		- 2 500
Druhá složka úplného výsledku za období celkem	17 000	17 000
Úplný výsledek za účetní období		\$ 80 250
Konečný zůstatek akumulované druhé složky úplného výsledku k 31. prosinci.	42 000	
Základní kapitál (kmenové akcie):		
Počáteční stav k 1. lednu	150 000	
Vydané akcie	50 000	
Konečný zůstatek k 31. Prosinci	200 000	
Dodatečný kapitál:		
Počáteční stav k 1. lednu	300 000	
Vydané kmenové akcie (emisní ážio)	100 000	
Konečný zůstatek k 31. prosinci	400 000	
VLASTNÍ KAPITÁL CELKEM	\$ 783 750	

Zveřejnění reklasifikačních částek:

Nerealizované přírůstky hodnoty z držby vzniklé během období \$ 13 000
Méně: reklasifikační úpravy přírůstků hodnoty zahrnutých do čistého zisku – 1 500
Čisté nerealizované přírůstky hodnoty z cenných papírů \$ 11 500

Poznámky k výkazu o změnách ve vlastním kapitálu:

- (a) Zadržené výtěžky představují kumulované zisky/ztráty, jichž podnik dosáhl za dobu své činnosti, po snížení o částky rozdělené mimo podnik. Tato složka vlastního kapitálu se tudíž rovná součtu čistých zisků jednotlivých období sníženému o čisté ztráty a o přiznané dividendy v jednotlivých obdobích. V rozvaze ČR této komponentě odpovídá součet fondů tvořených ze zisku, nerozděleného výsledku hospodaření minulých let a výsledku hospodaření za účetní období.
- (b) Všechny položky druhé části úplného výsledku jsou uvedeny po daňovém dopadu.
- (c) Pokud jde o reklasifikační částky, předpokládá se, že nedošlo k prodeji ani k likvidaci investice v zahraniční entitě.

Tab. 5: Podnik XY: Rozvaha k 31. prosinci 200X

AKTIVA	
Peněžní prostředky	\$ 150 000
Pohledávky	175 000
Cenné papíry realizovatelné	112 000
Stavby a zařízení	985 000
Celkem aktiva	\$ 1 422 000
ZÁVAZKY	
Závazky z obchodního styku	\$ 112 500
Akruální závazky (výdaje příštích období)	79 250
Penzijní závazky	128 000
Směnky k úhradě	318 500
Celkem závazky	\$ 638 250
VLASTNÍ KAPITÁL	
Kmenové akcie	\$ 200 000
Dodatkový kapitál	400 000
Zadržené výtěžky	141 750
Akumulovaná druhá složka úplného výsledku	42 000
Celkem vlastní kapitál	783 750
Celkem závazky a vlastní kapitál	\$ 1 422 000

Podnik XY: Poznámky k akumulované druhé složce úplného výsledku vykázané v rozvaze sestavené k 31. 12. 200X

Akumulovaná druhá složka úplného výsledku hospodaření	Položky cizí měny	Nerealizované přírůstky hodnoty z cen. papírů	Úpravy penzijních závazků	Celkem
Počáteční stav	\$ -500	\$ 25 500	\$ 0	\$ 25 000
Změna během období	8 000	11 500	-2 500	17 000
Konečný zůstatek	\$ 7 500	\$ 37 000	\$ -2 500	\$ 42 000

6. Srovnání s mezinárodními standardy finančního výkaznictví – IAS / IFRS

6.1 Základní odlišnosti

Požadavky na minimální obsah výsledovky jsou zakotveny v IAS 1. Na základě tohoto standardu se jeví výsledovky sestavené podle IAS/IFRS a podle US GAAP podstatně odlišné. Avšak ustanovení jak Koncepčního rámce IAS, tak řady dalších IFRS opravňují učinit závěr, že zásadní požadavky na vykazování a zveřejňování informací o výkonnosti podniku jsou si v obou sadách standardů velmi blízké. Blízkost ovšem ani zdaleka neznamená totožnost, jak je patrné z následujícího přehledu alespoň těch nejvýraznějších odlišností:

- **Požadavky na obsah výsledovky:** Rozdíl je především v jejich formulaci. Požadavky US GAAP jsou silně rozptýlené do řady standardů, vyhlášek, názorů, interpretací aj. (kde se často opakují), zato však jsou doplněny mnoha ilustrativními příklady a odbornými diskusemi s argumenty nejen pro přijaté řešení, ale i proti němu. Naproti tomu požadavky IAS jsou velmi strohé, jejich ilustrace jsou velmi úsporné a přijatá řešení se zdůvodňují shodou s Koncepčním rámcem a ostatními standardy IAS co nejstručněji.
- **Klasifikace základních prvků výsledovky:** US GAAP považují klasifikaci prvků založenou na jejich vztahu k hlavním/sekundárním činnostem (revenues, expenses) a k ostatním transakcím, událostem a okolnostem, které podnik většinou nemůže ovlivnit (gains, losses) za naprosto zásadní a vyžadují i oddělené vykazání těchto skupin ve výsledovce. IAS v Koncepčním rámci sice přírůstky hodnoty (gains) a úbytky hodnoty (losses) zmiňují, ale v rámci širší kategorie výnosů (income) a nákladů (expenses), aniž je považují za samostatné základní prvky výsledovky. Přesto i IAS uvádějí, že gains a losses se zpravidla vykazují odděleně od běžných činností a že se mnohdy vykazují kompenzovaně, jako čisté.⁵⁶
- **Klasifikace provozních operací:** Zatímco výsledovka US GAAP je založena na klasifikaci nákladů podle jejich funkce (účelu), IAS jako rovnocenné řešení uznávají i sestavení výsledovky na bázi klasifikace nákladů podle druhu. Pokud podnik zvolí klasifikaci podle funkce, je povinen zveřejnit rovněž druhovou strukturu nákladů.
- **Míra volby při prezentaci:** V mnohých případech je úprava IAS volnější, když ponechává na vůli podniku, zda určité, i dosti významné informace (např. ukončené operace či vliv změn v účetních pravidlech) uvede přímo ve výsledovce nebo je zveřejní v příloze.
- **Výběr z více řešení:** Zatímco ustanovení US GAAP týkající se výsledovky jsou mnohem podrobnější a jednoznačnější (z čehož nevyplývá, že jejich výklad a praktická aplikace jsou vždy jednoznačné), IAS v některých případech připouštějí alternativní řešení,⁵⁷ což ovlivňuje obraz o výkonnosti a narušuje srovnatelnost.

56 V takovém případě je plné oprávnění dílčí výsledek z takové operace označit jako zisk nebo ztrátu.

57 Tak je tomu např. u zobrazení vlivu změn v účetních pravidlech. Variantní řešení existuje i v US GAAP, ale tam je jasně stanoveno, kdy se povinně použije retroaktivní řešení (prior period adjustment) se zpětným přepočtením již dříve zveřejněných výkazů (jako je tomu např. při přechodu z metody LIFO na jinou metodu) a kdy ne. V IAS je mnohem větší prostor pro subjektivní přístup; diskutovaný návrh proto obsahuje požadavek ponechat pouze stávající základní řešení a zrušit alternativní řešení, jež umožňuje zahrnovat opravy do výkazů běžného období s uvedením pro forma informací.

- Úplný výsledek (hospodaření): IAS neznají pojem „comprehensive income“, avšak z toho nelze usuzovat, že neznají jeho obsah. De facto požadují jeho vykázání, když ukládají podniku povinnost vyhotovit **výkaz o změnách ve vlastním kapitálu**. Ve vzorovém řešení tohoto výkazu jsou totiž uvedeny změny veškerých položek vlastního kapitálu. To znamená, že mj. jsou ve výkazu vedle *čistého zisku za období* uvedeny i změny, k nimž došlo za účetní období v *druhé části úplného výsledku*. V alternativním řešení tohoto výkazu jsou dokonce uvedeny změny jen těch položek, které tvoří úplný výsledek.

Tento – byť velmi stručný – výčet spíše systémových než jednotlivých rozdílů dává představu o rozsahu prací, které bude nutno vynaložit při dalším úsilí o harmonizaci tohoto výkazu. Podívejme se blíže na požadavky IAS/IFRS zakotvené v IAS 1.

6.2. Požadavky Mezinárodních účetních standardů (IAS/IFRS) na vykazování výkonnosti

IAS 1 stanoví, že přímo ve výsledovce mají být zveřejněny minimálně tyto údaje:

- a) výnosy,
- b) výsledek z provozní činnosti,
- c) finanční náklady,
- d) podíl na zisku/ztrátě přidružených a společných podniků při použití ekvivalenční metody,
- e) daňové náklady,
- f) zisk/ztráta z běžné činnosti,
- g) mimořádné položky,
- h) menšinový podíl,
- i) čistý zisk/čistá ztráta za účetní období.

Ve většině případů nebude minimální rozsah zveřejňovaných údajů postačovat k tomu, aby externí uživatelé dostatečně porozuměli dosažené výkonnosti a aby mohli s určitou mírou spolehlivosti odhadnout budoucí výsledky podniku. V takovém případě podnik do výsledovky zařadí další řádkové položky, nazve je ve shodě s jejich obsahem a podle potřeby pozmění jejich pořadí. Přitom se řídí jednak významností, jednak podstatou a funkcí různých složek výnosů a nákladů.

IAS požadují, aby podnik vždy zveřejnil členění nákladů za **provozní činnost** buď podle **druhů nákladů** nebo podle **funkce/účelu nákladů**. Klasifikace nákladů podle funkce má však být vždy doplněna informacemi o nákladových druzích. Zvolené členění může podnik vykázat přímo ve výsledovce (této možnosti se dává přednost) nebo v příloze. Klasifikace nákladů podle druhů (tj. podle původu nákladů) dává odpověď na otázku, co bylo spotřebováno, např. materiál, energie, mzdy, odpisy, přepravné atd. Naproti tomu klasifikace nákladů podle funkce vypovídá o účelu, jemuž byly náklady obětovány a jenž je spojen s prováděním základních podnikových aktivit (s výrobou, prodejem a správou). Akciová společnost uvádí na konci výsledovky čistý zisk/ztrátu připadající na 1 akcii.

Tab. 6 a tab. 7 jsou ukázkou dvou formátů výsledovky ve vertikální formě.⁵⁸ Porovnání obou formátů umožní porozumět, jak se ve výsledovce projeví použití klasifikace nákladů podle funkce (tab. 6) a použití klasifikace nákladů podle druhů (tab. 7). V praxi budou některé položky rozšířeny, jiné budou agregovány a komentář k nim bude uveden v poznámkách k výkazu.

⁵⁸ Pramen: Transnational Accounting, Volume 3. Edited by D. Oderheide and KPMG, Second Ed., Palgrave 2001

Tab. 6: Výsledovka: Ilustrace účelové struktury provozních nákladů (metoda funkce nákladu)

Revenue	Tržby
Cost of sales	Náklady prodeje ⁵⁹
Gross profit	Hrubý zisk
Other operating income	Ostatní provozní výnosy
Distribution costs	Odbytové náklady
Administrative expenses	Správní náklady/režie
Other operating expense	Ostatní provozní náklady
Profit from operations	Provozní zisk
Finance cost	Finanční náklady
Income from associates	Zisk z přidružených podniků
Profit before tax	Zisk před zdaněním
Income tax expense	Daň ze zisku
Profit after tax	Zisk po zdanění
Minority interest	Menšinový podíl
Net profit from ordinary activities	Čistý zisk z běžných činností
Extraordinary items	Mimořádné položky
Net profit for the period	Čistý zisk za období
Earnings per share – basic	Zisk na akcii – základní
Earnings per share – diluted	Zisk na akcii – zředěný

Tab. 7: Výsledovka: Ilustrace druhové struktury provozních nákladů (metoda druhu nákladu)

Revenues	Tržby
Other operating income	Ostatní provozní výnosy
Changes in inventories of finished goods and work in progress	Změna stavu zásob hotových výrobků a nedokončené výroby
Work performed by the enterprise and capitalized	Práce podnikem prováděné a aktivované
Raw material and consumables used	Spotřebované suroviny a materiál
Staff costs	Osobní náklady
Depreciation and amortization expense	Odpisy
Other operating expense	Ostatní provozní náklady
Profit from operations	Provozní zisk
Finance cost	Finanční náklady
Income from associates	Zisk z přidružených podniků
Profit before tax	Zisk před zdaněním
Income tax expense	Daň ze zisku
Profit after tax	Zisk po zdanění
Minority interest	Menšinový podíl
Net profit from ordinary activities	Čistý zisk z běžných činností
Extraordinary items	Mimořádné položky
Net profit for the period	Čistý zisk za období
Earnings per share – basic	Zisk na akcii – základní
Earnings per share – diluted	Zisk na akcii – zředěný

59 Náklady prodeje vyjadřují: (a) v případě realizovaného zboží: nákupní cenu prodaného zboží; (b) v případě realizovaných výrobků/služeb: výrobní náklady prodáváných výrobků/služeb.

K některým položkám podrobněji:

Čistý zisk/ztráta za období: Jak je patrné z formátu výsledovky, tato položka sestává ze dvou komponent, jimiž jsou:

- zisk/ztráta z běžných (hlavních výdělečných) činností,
- výsledek z mimořádných položek.

Položka zahrnuje veškeré zisky a ztráty za období, ledaže by některý standard požadoval nebo povoloval něco jiného.⁶⁰

Zisk/ztráta z běžných činností: IAS/IFRS požadují oddělené zveřejnění podstaty a částek takových položek výnosů a nákladů, které jsou významné pro objasnění výkonnosti podniku za období.

Pozn.: Okolnosti, které vedou k separátnímu zveřejnění (ať již ve výsledovce nebo v poznámkách k ní), zahrnují např.:

- snížení hodnoty zásob na čistou realizovatelnou hodnotu či snížení hodnoty pozemků, budov a zařízení na zpětně získatelnou částku,
- restrukturalizaci podnikových činností,
- pozbytí dlouhodobých hmotných, nehmotných a finančních aktiv,
- ukončované činnosti,
- vyrovnání z titulu soudních sporů,
- navržené nebo potvrzené dividendy po rozvahovém dni, ale ještě před autorizováním účetních výkazů k uveřejnění aj.

Ukončované činnosti: IAS/IFRS požadují zveřejnit informace o činnostech, které dosud byly relativně rozsáhlou komponentou podniku (jako např. oborová nebo územní složka podniku) a které podnik budýřazuje jako celek, nebo je ukončuje tím, že upouští od jejich provádění nebo tím, že je postupně odprodává. Cílem zveřejnění informací o ukončovaných činnostech je oddělit informace o hlavních činnostech, které podnik nadále provádí, od těch činností, v kterých podnik již nebude dále pokračovat.

Mimořádné položky: Představují výnosy a náklady, které pocházejí z událostí naprosto odlišných od běžných činností podniku; neočekává se tudíž, že by se často nebo pravidelně opakovaly. Prakticky veškeré položky výnosů a nákladů zahrnuté do určení čistého zisku/ztráty za období vznikají v důsledku běžných činností podniku. Ke vzniku události, jejímž důsledkem je vznik mimořádné položky, dochází jen zřídka. Příkladem může být znárodnění majetku, zemětřesení nebo jiná přírodní katastrofa.⁶¹

60 Existují dvě položky, jež mohou být za určitých okolností vyloučeny z čistého zisku / ztráty za období: částky oprav a základních chyb týkající se předchozích období a dále vliv změn v účetních pravidlech. Dalším případem je přecenění dlouhodobých aktiv a některé kurzové rozdíly

61 Zda je událost jasně odlišná od běžných činností podniku, je určeno spíše povahou události ve vztahu k podnikání prováděnému podnikem běžně, než četností určitých nestandardních událostí. Tedy: co je pro jeden podnik mimořádné, může být pro jiný podnik běžné. Tak pojišťovna kvalifikuje závazky vůči pojištěncům vyplývající ze zemětřesení jako běžnou aktivitu, protože proti takovým rizikům pojišťuje. Náklady vznikající z plnění smluv jsou tedy u ní běžným nákladem.

7. Pohled do budoucnosti

7.1 Nejzávažnější události ovlivňující budoucí vývoj světových standardů

Se silící globalizací obchodu a investování se na kapitálových trzích zvyšuje tlak nikoli už jen na harmonizaci účetního výkaznictví, ale na sjednocení obou světově uznávaných souborů účetního výkaznictví – US GAAP a IAS/IFRS. Vytvoření jediného celosvětového souboru účetního výkaznictví přináší totiž mnoho výhod. Na straně těch, kteří vyhotovují účetní výkazy pro kapitálový trh, dojde k výraznému snížení nákladů, neboť nebudou muset upravovat výkazy podle požadavků té které burzy, na níž jsou registrovány. Finančním analytikům, investorům a ostatním uživatelům účetního výkaznictví umožní takový globální soubor efektivně srovnávat výkazy jednotlivých společností napříč kontinenty, přesněji interpretovat jejich finanční pozici, výkonnost a peněžní toky a lépe odhadnout budoucí výsledky.

Vedle globalizace je tu další fenomén, který významně vstupuje do vývoje světové standardizace finančního výkaznictví: rozhodnutí Evropské komise. Ta vydala nařízení, jímž ukládá společnostem registrovaným v Evropské unii, aby nejpozději od 1. ledna 2005 vyhotovovaly povinně (alespoň) své konsolidované účetní výkazy ve shodě s Mezinárodními standardy finančního výkaznictví (IAS/IFRSs).⁶² Tato situace je komplikována tím, že téměř všechny dosavadní standardy je nutno (vzhledem k jejich sjednocování s US GAAP a vzhledem k požadavkům EU) více či méně revidovat. To se týká i výkaznictví o finanční výkonnosti, a tedy výsledovky. IASB provedla výběr těch standardů, jejichž inovace by měla být dokončena před 1. lednem 2005 a současně určila, které s nich budou závazné od r. 2005 a u kterých bude jejich aplikace k tomuto datu vítána, ale nebude závazná.

Aby vykazující společnosti byly s to chystané změny do svého účetního výkaznictví zahrnout, IASB vyhlásila období mezi roky 2004 až 2006 za „období klidu“.

V tuto dobu budou nové standardy vydávány, ale jejich aplikace před r. 2006 bude spíše dobrovolná než povinná. K zajištění kvalitního souboru IAS/IFRSs pro společnosti povinně vykazující podle tohoto souboru (a současně také k odstraňování odlišností mezi US GAAP a IAS/IFRSs) vyvíjejí obě instituce zodpovědné za světově uznávané soubory – IASB a FASB – řadu iniciativ, jejichž hlavním výstupem jsou dva společné projekty:

- *Krátkodobý projekt*, jehož cílem je odstranit do 1. ledna 2005 dílčí odlišnosti mezi US GAAP a IFRSs. Do tohoto projektu patří (vedle inovací týkajících se rozpoznávání výnosů, mezitímního výkaznictví, konsolidací aj.) také připravovaná nová úprava výkaznictví o finanční výkonnosti, jejíž návrh by měl být hotov koncem r. 2003.
- *Dlouhodobější projekt*, jehož cílem je odstranit zbývající odlišnosti mezi US GAAP a IFRSs, které mezi nimi zůstaly i po 1. lednu 2005.

7.2 Důsledky pro výkaznictví o finanční výkonnosti

Připravované změny se týkají dvou zásadních oblastí.

První z nich se týká nového přístupu k **rozpoznávání**, uznávání a vykazování **výnosů**, neboť se má za to, že existující literatura IASB je v této oblasti nekonzistentní a nekompletní. Koordinace této části výzkumného úkolu, jež se považuje za naprosto fundamentální, je svěřena americkému FASB. Předpokládá se, že návrh řešení bude hotov v r. 2004 a že povede k nutnosti inovovat *Koncepční rámec IFRS* a také *IAS 18 – Výnosy*.

62 Totéž bude povinné i pro společnosti registrované v Austrálii.

Druhá oblast změn se týká **formátu**, jímž má být výkonnost prezentována. Diskutované návrhy představují revoluci v dosavadním vykazování, neboť se navrhuje,

- aby výsledovka podávala informaci **o úplném výsledku**,
- aby formát výsledovky byl uspořádán tak, aby umožnil co nejdůsledněji od sebe:
 - oddělit položky úplného výsledku pocházející z původního, výchozího, prvotního ocenění od těch položek, které pocházejí z následných (pozdějších) úprav oceňování,
 - oddělit položky úplného výsledku související s provozní a finanční činností od položek ostatních.

Dosavadní studie v této oblasti vedou k hypotéze, že vhodným formátem výsledovky by mohl být formát ve tvaru matice se čtyřmi kvadranty s tímto obsahem (tab. 8):

Tab. 8: Ilustrace pravděpodobného nového formátu výsledovky (včetně úplného výsledku)

Činnost	Zisk před přeceněním	Přecenění	Úplný výsledek
Provozní			
Finanční			
Daň			
Celkem			

Literatura

- [1] *Accounting Principles Board (APB):*
- APB 9 – Reporting the Results of Operations.
 - APB 30 – Reporting the Results of Operations
- [2] *Accounting Terminology Bulletins (ATB):*
- ATB 1 – Review and Resume
 - ATB 2 – Proceeds, Revenue, Income, Profit and Earnings
 - ATB 4 – Cost, Expense and Loss
- [3] *Accounting Research Bulletins 43 – Restatement and Revision of ARB*
- [4] ALEXANDER, D. – BRITTON, A.: *Financial Reporting*. 6. vydání. Thompson Learning, 2001.
- [5] ALEXANDER, D. – NOBES, Ch.: *Financial Accounting. An International Introduction*. Pearson Education, Financial Times, Prentice Hall, 2001.
- [6] DAMANT, D.: *Accounting standards: a new era*. In: *Balance Sheet, Strategies for Risk and Balance Sheet management*. Volume 11, Number 1, 2003.
- [7] DELANEY, P. R. – EPSTEIN, B. J. – ADLER, J. R. – FORAN, M. F. – NACH, R. – WEIS BUDAK, S.: *Wiley GAAP 2003. Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles 2003*. New York, John Wiley & Sons, 2003.
- [8] EPSTEIN, B. J. – MIRZA ABBAS Ali: *Wiley IAS 2003. Interpretation and Application of International Accounting Standards 2003*. New York, John Wiley & Sons, 2003.
- [9] FAS 130 – Reporting Comprehensive Income.

- [10] IAS, US GAPP a české účetní předpisy – podobnosti a rozdíly. Praha, PricewaterhouseCoopers, 1999.
- [11] International Accounting Standards 2003. London, IASB, 2003.
- [12] IASB INSIGHT, January 2003.
- [13] Učební manuál pro Českou republiku. Díl 1. Praha, IAS–IFRS, květen 2003.
- [14] KOVANICOVÁ, D. – KOVANIC, P.: *Poklady skryté v účetnictví. Jak porozumět účetním výkazům EU, IAS, US GAAP, ČR*. 6. vydání, Praha, Polygon, 2001.
- [15] KOVANICOVÁ, D. a kol.: *Finanční účetnictví – světový koncept*. 4. vydání, Praha, Polygon, 2003.
- [16] KOVANICOVÁ, D.: *Výsledovka*. In: Americké účetní standardy (US GAAP) a jejich role v celosvětové harmonizaci. (Výzkumný projekt GAČR č. 402/01/0160), Praha, VŠE, 2003.
- [17] Mezinárodní účetní standardy 2003. 2. vydání, Praha, HZ, 2003.
- [18] Reporting performance: Project update. In: IASB INSIGHT – The Newsletter of the International Accounting Standards Board, October 2002
- [19] RIAHI–BELKAOUI, A.: *Accounting Theory*. 4. vydání, Business Press, Thompson Learning, 2000.
- [20] Statement of Financial Accounting Concept (SFAC) No 5 – Recognition and Measurement in Financial Statements of Enterprises.
- [21] Statement of Financial Accounting Concept (SFAC) No 6 – Elements of Financial Statements of Business Enterprises.
- [22] TRANSACC – Transcontinental Accounting. Third Edition, Volume 2 and 3. Ed. by Dieter Ordelheide and KPMG. Palgrave Publishers Ltd 2003.
- [23] US GAAP 2002. Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles. New York, John Wiley & Sons, 2002.

Shrnutí

Uspořádat a kategorizovat data ve výsledovce je nevyhnutelné. I při absenci jasně identifikovaných mezisoučástí je v každé výsledovce nutně (i když třeba implicitně) přítomna určitá struktura. Potíž spočívá v tom, že pokusy definovat kategorie výsledovky mohou být uskutečněny různými cestami. Za prvé, mohou být posuzovány jako snaha odlišit položky poskytující užitečné informace – např. oddělením položek, u nichž se neočekává jejich opakování, aby se analytici a další uživatelé mohli zaměřit na pokračující činnosti podniku. Za druhé, mohou být kategorizovány na provozní, finanční a mimořádnou činnost.

Uvažujeme-li o možné kategorizaci výsledovky, z praktického hlediska musí být určité kategorizace nutně nadřazeny jiným. V tom spočívá možnost zavést do výkazu o úplném výsledku další dimenzi, jež by umožnila druhou elementární kategorizaci. Toto je přístup, jemuž dává IASB přednost: první třídění v novém navrhovaném formátu je třídění na „provozní a finanční“, druhým tříděním jsou „komponenty zisku“ (před úpravami ocenění) a „úpravy ocenění“. To umožní uvádět ve výsledovce úplný výsledek, tj. všechny výnosy

a náklady a veškeré rozpoznané změny v aktivech a závazcích, vyjma těch, jež se vztahují k transakcím s vlastníky (z pozice vlastníků).

Klíčová slova: výsledovka, výnos, náklad, přírůstek hodnoty, úbytek hodnoty, úplný výsledek

Summary

The ordering a categorization of data in the income statement is unavoidable. Even in the absence of clearly identified subtotals, there is some form of implicit structure in any income statement. An immediate difficulty, however, is that attempts to define income statement categories can be viewed in one of two ways. First, they can be viewed as attempts to make distinctions that provide useful information – for example, by separating items that are not expected to recur, so that analysts and other users can focus on the entity ongoing business. Second, they can be categorized according to operating, financing and extraordinary activities.

In thinking about possible income statement categories, a practical matter is that certain categorizations must take primacy over others. There is the possibility of introducing a second dimension to the statement of comprehensive income, which would then allow a second primary categorization to be made. This is approach favored by IASB: specifically, the two primary categorizations in the IASB proposed format are, first, operating and financing and, second, „income components“ and „valuations adjustment“. It gives possibility to display and present comprehensive income – i. e. all income and expenses, or all recognized changes in assets and liabilities except those related to transactions with owners as owners.

Key words: income statement, revenues, expenses, gains, losses, comprehensive income

JEL classification: M41